

Emiljan Janeczko

Anton Matula

v čase 10. V. 1910 a 100 kg dreva. Pre s
ovni a klesku cesku, uhliu nom tarak. uer
al (ytridun) k domu a preto uhliu chod
a ne "Feld", "Vesely", "Kubal" s
v rukach so vreciach, pov
e hru... shli... chla
Feld... uhlin... lini
spornu... a... drev
by na... vy... jar
sta... hadna... bad
tuce v skladoch da... so k
to bezplavniko - nah... boli s
ne, -... boh... klori
? T. ... dnu brabito... klori
oli... 20-de z
- klori, mali s tydnove zimne prardum
vajice do 70. II. Dali prali same a File s

Memor

“Genealógia alebo rodopis sa pôvodne zaoberala len skúmaním histórie panovníckych a významných šľachtických rodov a rodín, ale nielen kniežatá a bohatí mešťania majú svoje rodokmene. Či snáď obyčajný človek spadne z hrušky alebo ho privanie vietor? Každý človek sa rodí z matky, matka zo starej matky a stará matka z prastarej matky, tak ako zo semena prastarého otca vzišiel starý otec, z neho otec, z otca syn a táto reťaz spravidla obsiahne celé storočie. Všetko tkvie v tom, že kým kniežatá sú prirastené k svojim panstvám, mešťania po generácie k svojim kamenným domom, obyčajní ľudia sú ako vtáci. Sotva obrastú perím, vypadnú z hniezda a zhon za potravou ich rozoženie po svete. Nezostávajú po nich denníčky a memoáre, z ktorých sa bez problémov dá poznávať história rodu. Do vetra, do vody, do čiernej zeme, čo ich nosila a nakoniec i prikryla, zapísali trápenia svojich životov, svoju pamiatku.“

Venujem Julianovi a Victorovi

**Životopis Antona Matulu
a jeho manželky
Eleny Forgáčovej
podľa vlastného podania**

Bratislava, Vianoce 1976

Náš život...♦

ELENA

Milý Števkó! Ja Tvoja stará matka a ja Tvoj starý otec, Tvojej žiadosti ochotne vyhovujeme, nakoľko nám to staroba, pamäť a autorská schopnosť dovoľuje. Nuž vypočuj nás a príležitostne aj ostatné vnúčatá a po čase, keď nás už ani nebude i pravnúčatá, pričom si želáme, aby náš tvrdý život, ku koncu ktorého sa už rapídne približujeme, bol Vám všetkým na poučenie a ak je v ňom aj niečo hodnotné aj na nasledovanie.

Úvodom zmienime sa stručne i o našich rodičoch.

Môj otec Juraj Forgáč, narodil sa v Brnici (Bernece) pri Ipelských Šahách, dňa 9. marca 1874. Mamka moja, Tóth Major Alžbeta, narodila sa v Ostrihome (Esztergom) 13. novembra 1878. Zosobášili sa v roku 1898.

Rozhľadňa na Sitne

Otec bol horárom na vrchu Sitno pri Banskej Štiavnici, ktoré patrilo Coburgovskému panstvu. Sitno, vysoké 1011 m je výletným miestom, hodne navštevovaným turistami. Na jeho vrchole bola chata, kde bola mamka chatárkou a súčasne viedla i reštauráciu. Sitno patrí do katastrálnej obce Ilija. V

horárni pod Malým Sitnom, kde trvalo bývali, narodilo sa im sedem detí. Z nich dve zomreli ešte v mladom veku. A tak sme spolu rástli päť detí, staršie sestry Alžbeta a Margita a mladší bratia, Ján a Ladislav. Ja som sa narodila dňa 7. marca 1905.

Detský a dievčenský vek prežila som doma. Prvú až tretiu triedu ľudovej školy som vychodila v Banskej Štiavnici. Školský rok 1914 - 1915 začala

Anna Hašková a Anton Matula

som chodiť v Ostrihome, nakoľko vypukla prvá svetová vojna, otec musel narukovať a tak ma poslali k starým rodičom do Ostrihomu, kde som vychodila štvrtú triedu. Po ročnom pobyte v Ostrihome, vrátila sa som sa domov, a po ďalšom roku vrátil sa i otec z vojny ako vyreklamovaný na svoje pôsobisko a poverený i zastupovaním belujského narukovaného horára. Rodičia pre vojnové pomery nemohli dať študovať ani mňa a ani moje sestry. Svoju mladosť strávila som v rodinnom prostredí a spolu so sestrami sme prežili veľa veselých chvíľ a zostalo

nám na tieto roky mnoho veselých zážitkov. Ľúbila som veľmi prírodu, tie naše hory, lúky, doliny i briežky, popretkávané potôčkami, ktoré sme ako deti preskakovali a neraz do nich i vhupli. Nezabudnuteľné sú tie chodníčky, aleje, po ktorých sme chodievali a šantili, kamene a kríčky, ktoré sme preskakovali. Celé okolie bolo nádherným malebným kútom prírody na ktorý nikdy nezabudnem. Teraz ľutujem, v dospelom veku mala som tak málo možností vracieť sa na miesto, ktoré mi bolo tak milé a k srdcu prirastené.

V jarných mesiacoch v roku 1918 zoznámila som sa s učiteľom v Iliji, ktorý nás niekoľko krát navštívil. V zimných mesiacoch 1919 - 1920 spolu so staršou sestrou Margitou, učili sme sa šiť v Banskej Štiavnici. V lete roku 1920 zasnúbila som

Elena, Margita a Alžbeta

sa s ilijským učiteľom, Antonom Matulom. Zosobášili sme sa 25. Januára 1921, a začali sme spolu žiť v Sebechleboch, kde bol manžel v tom čase učiteľ, organista.

ANTON

Môj otec Anton Matula, narodil sa dňa 18. júna 1871 v obci Sitnianskej pri Banskej Štiavnici. Bol mäsiarom a údenárom. V Banskej Štiavnici. Tu sa oženil s Annou Haškovou narodenou 20. júla 1874, dcérou banskoštiavnického domkára a mestského povozníka, Juraja Hašku. Dostal sa do zlej spoločnosti pijanov a kartárov, premrhal peniaze, zanedbával svoju živnosť až v roku 1903 zbankrotoval. V beznádejnom stave opustil svoju rodinu a prchol do

Dom Anny a Antona Matulu v Banskej Štiavnici

Budapešti, viac sa nevrátil a nedal o sebe nič vedieť. Opustil nás, keď som nemal ešte ani štyri roky, sestra Alžbeta mala dva roky a brat Július sa narodil až po jeho odchode 3. mája 1903. Moja mamka ostala s tromi deťmi opustená, trápila sa s nami a pritom ešte i otcom narobenú dlžobu ako ručiteľka splácala, aby zachránila

náš dom pred dražbou. Ako dobrá krajčírka bielizne bola zamestnaná v obchode so strážnym tovarom a prácu si nosila i domov. Pracovala cez deň i v noci. Tento jej starostlivosťou a prácou preťažený život uvrhol ju do pľúcnej TBC. Ja som sa narodil dňa 28. apríla 1899 v Banskej Štiavnici a na svoj detský život do 6 rokov sa takmer na nič nepamätám. Veľmi bleďú predstavu mám o svojej matke a jej sestre Mariške. Trochu živšie spomienky mám na materskú školu, do ktorej som chodil.

Do prvej triedy ľudovej školy začal som chodiť v roku 1905. V jarných mesiacoch roku 1906 som ochorel. Štvornohý šamlík z tvrdého dreva sa prevrátil a hranou ma udrel do priehlavku ľavej nohy. Noha mi napuchla. Mestský lekár dr. Kapp dal mi ju do sádry. Keď mi sádru odstránili, opuchlina bola splasknutá, ale po dvoch týždňoch noha znovu opuchla a začala hnisieť. Doktor prehlásil moju nohu za nevyliciteľnú a navrhoval jej amputáciu nad členkom. Moja matka s návrhom nesúhlasila a vystrojila svoju sestru, tetku Marišku, aby ma v Budapešti umiestnila v niektorej nemocnici. V Peštskej časti boli všetky nemocnice zaplnené a podarilo sa jej umiestniť ma v novej nemocnici „Uj Szent Janos“ v Budínskej časti. Počas liečby sa mi vytvorili

Banská Štiavnica

na lítku a v podkolení ľavej nohy hnisavé opuchliny s otvorenou ranou. Dokonca, udrel som si pravú ruku do detskej železnej posteli a tá mi pod laktom tiež tak napuchla a zahnisala ako noha. Po 14 mesiacoch a neúplnom vyliečení prepustili ma z nemocnice do domácej liečby. Diagnóza mojej choroby bola: svalová tuberkulóza, tzv. škrofulóza. Počas môjho pobytu v peštianskej nemocnici, navštívil ma dvakrát mne celkom neznámy a mnou nepoznaný otec, ktorého som od vtedy už viacej nevidel. Ako sa o mne dozvedel to dodnes neviem. Keď som sa vrátil domov, rozumel som rozprávaniu po slovensky, ale

Július, Anton a Alžbeta

Anton Matula

rozprávať som zabudol. No doma pomerne rýchlo naučil som sa slovensky dobre rozprávať. Po dvoch omeškaných školských rokoch, do druhej triedy ľudovej školy začal som chodiť v roku 1908. Na jar v roku 1909 keď som sedel v školskej lavici otvoreným oknom som zrazu počul hlas zvonu - umieračika.

Tušil som, že zvoní mojej mamke lebo v predchádzajúci deň bol som ju v nemocnici navštíviť, už ma nepoznala, lebo ležala v agónii. Pustil som sa do plaču. Učiteľ i spolužiaci ma poľutovali. Pochovaná je v Banskej Štiavnici.

Štátna Nemocnica, Banská Štiavnica

Z pozostalých troch sirôt, dvoch a to sestru Alžbetu 7 ročnú a brata Júliusa 5 ročného umiestnil sirotský úrad do sirotinca v Rimavskej

Sobote. Mňa ako neúplne vyliečeného dali do miestnej nemocnice, odkiaľ som chodil i do školy. Sirotským otcom bol mi bývalý zamestnávateľ alebohej mamky, obchodník Šimegh. Neskôr hostinský Fusko a naposledy strojník Némethy. Keď som ako tak vyzdravel prepustili ma z nemocnice. Nemal som však kam ísť. V nemocnici boli zamestnané ako zdravotné sestry mníšky rádu svätého Vincenta. Z ľútosti nadomnou a súcitu, pritulili ma aj preto, že budú mať v kaplnke stáleho miništranta. Ich predstavená Schramm M. Zita poverila kuchynskú sestru Bajak M. Rupertu, ostrihomskú rodáčku mojou výchovou. Túto som si pre jej láskavosť a dobrotu tak obľúbil a aj ctí ako vlastnú matku, ktorú mi aspoň čiastočne nahradila.

Pod jej starostlivosťou vychodil som tretiu a štvrtú triedu ľudovej školy v rokoch 1909 - 1911, a štyri nižšie triedy gymnázia, ktoré som absolvoval v roku 1915.

Stále miesto na spanie som nemal, spával som po nemocničných izbách vždy tam, kde bola voľná posteľ a neraz i na posteli na ktorej pred 2-3 hodinami zomrel pacient. Boli prípady, že ma zobudili, aby som s horiacou sviecou v

ruke svietil vynášačom mŕtvol do umrčej komory. V takých prípadoch, kedy v komore už ležala mŕtvola a za chrbátom mi niesli už ďalšiu, pri otváraní dverí mi od strachu prechádzal mráz po chrbáte.

Dni som trávil obyčajne v kuchyni, kde som nemal najlepšie podmienky k učeniu. Bol som poskokom kde bolo treba. Občas musel som v kuchyni vypomáhať, keď týždeň - dva bola kuchynská sestra bez slúžky. Vtedy som zakladal včas ráno do sporáku, a do 20-40 litrových hrncov som postavil vodu. Potom o 7. hodine som ministroval a zatým utekal do školy. Niekedy som musel i zamiesiť na 5-6 chlebov, vyváľať a ponosiť blízkemu pekárovi. Upečené chleby poprinášať domov.

Školské prázdniny som nepoznal také, aké ich mali deti, ktoré mali rodičov a nadovšetko deti dnešnej doby. Cez celé prázdniny musel som ísť vyrábať na školské potreby, ba i ošatenie a obuv, lebo zdedené peniaze t. j. tretina sumy za odpredaný dom pomaly sa takmer minuli. Prázdninová práca bola rôznorodá: V roku 1911 pasenie kráv, 1912 riedenie mladého lesného porastu, 1913 kubikovanie v lese spracovaného stavebného dreva, 1914 odhodlal som sa na drevorubačstvo, práca to bola ťažká ba i nebezpečná a pozostávala z vyrúbavania, obkliesnenia a odkôrovania zimou poškodených ihličnatých stromov. V roku 1915 po ukončení štvrtej triedy gymnázia pracoval som celé dva mesiace v Budapešti, vo veľkom sklade papiera ako robotník. Rozvážal som na švorkolesovom vozíku papier po peštianských tlačiarňach, za 36 Kčs týždenne. Tu vo väčšom robotníckom kolektíve som nadobudol veľké skúsenosti o živote robotníkov.

Po návrate z Pešti, nevedel som čo ďalej. Bol som postavený pred veľký problém. Ako 16 ročný nemohol som ďalej v nemocnici medzi chorými spávať a k študovaniu nemal som potrebné finančné prostriedky, lebo sirotská pokladnica s mojim dedičstvom sa vyprázdnila. Musel som

Zita Schramm

Anton Matula ako študent

sa teda rozhodovať o svojom budúcom povolání. Chcel som sa najprv vyučiť za strojného zámočníka a po vyučení stať sa rušňovodičom. So sestrami z nemocnice sme hľadali miesto, ale vzhľadom na môj vek a školské vzdelanie, nik ma nechcel prijať na štvorročnú učebnú dobu i s celodennou opaterou. Zdôvodňovali to všetci tým, že za učňa pre pokročilý vek som už starý a aj moje vzdelanie by bolo vyššie ako majstra a asi sa obávali z týchto dôvodov prípadnej straty autority.

Nastala teda veľká bezradnosť. Prešla polovica septembra bez priaznivého výsledku. A tu zase len z dobromyselnosti a priazne predstavenej sestry M. Zity rozuzlil sa gordický uzol. Opýtala sa ma, že čo majú so mnou urobiť. Nevedel som tú otázku zodpovedať, iba pokrčiť plecami. Nato sa ma opýtala, či by som mal chuť študovať ďalej. Odpovedal som v tom zmysle, že veľmi rád, ale nemám preto možnosti. Ponúkla mi riešenie v tom zmysle, že stravu mi v nemocnici dajú zadarmo a miesto na nocľah pokúsia sa zabezpečiť v miestnom starobinci.

S veľkou radosťou som toto riešenie uvítal a utekal som do učiteľského ústavu sa opýtať, či ma dodatočne prijmu do prvého ročníka. Keď som dostal kladnú odpoveď, bolo rozhodnuté o mojom budúcom povolání definitívne.

S nocľahom v starobinci mal som ťažkosti pre pomerne značnú vzdialenosť od nemocnice. Vyriešil som to sám, v nemocnici bola jedna miestnosť veľká 2 x 2 metre, začmudený podkomin bez obloka. Túto miestnosť som očistil od sadzí, holou dlaňou ovakoval a vybielil. Na drevenné dvere dal som vyrezať a zaskliť malé okienko, zariadil som ju posteľou, stolíkom a stoličkou a tým bola zariadená celá moja „rezidencia“, v ktorej som i doštudoval. Tieto zážitky uvádzam tak podrobne preto, aby tí, ktorí sa s týmto životopisom oboznámia aspoň čiastočne si vedeli predstaviť ťažký život siroty a oceňovať a vážiť si

svoj stav. Ak ho majú lepší ako tu spomínaný, tak ho majú zásluhou svojich rodičov, začo majú sa im odvdáčať láskou.

Prvý ročník učiteľského ústavu som s úspechom absolvoval v roku 1916. V druhom ročníku som však chodil len do konca februára 1917, lebo po odvode nastúpil som 1. marca vojenskú základnú službu, ako 18 ročný do Nitry k 14 honvedom. Vysvedčenie za absolvovanie druhého ročníka dostal som na základe ministerského nariadenia.

Z Nitry som bol odvedený na trojmesačný výcvik do Bratislavy. Po výcviku celý útvar odvelili do dôstojníckej školy do Šoproňu. Po jednom mesiaci som školu opustil, nakoľko ma zo zdravotných dôvodov prekvalifikovali na službu bez zbrane, k čomu mi výdatne dopomohli moje jazvy po tele. Vrátil som sa preto do Nitry k pôvodnému vojenskému útvaru, kde som vykonával kancelársku službu. Táto služba bez zbrane dopomohla mi k tomu, že sa mi podarilo vyreklamovať sa do civilu na učiteľské miesto do obce Ilija, ktoré som nastúpil dňa 1. februára 1918. V apríli na učiteľskom ústave absolvoval som naukobeh pre vojakov usporiadaného na základe ministerského nariadenia a zložil som skúšku

z tretieho ročníka dňa 27. apríla 1918. V Iliji učil som do konca školského roku. V tejto dobe zoznámil som sa s tromi dievčatami horára Juraja Forgáča pod Malým Sitnom, patriacemu do obce Ilija. Po skončení školského roku

Učiteľský Ústav, Banská Štiavnica

znovu som musel nastúpiť vojenskú službu a prideliť ma k pohraničným policajtom v Žiline ako vojenskú výpomoc, kde som pracoval do konca vojny. Vrátil som sa do svojho domova do nemocnice a nastúpil som znova na školu v Iliji, ktorá je vzdialená od Štiavnice len 3 km, čo mi umožnilo chodiť denne

Anton Matula

Ilija

a pracovitú povahu. Bola to moja prvá, akoby študentská láska, opätovaná Elenkou, ktorá 25. januára 1921 upevnila sa manželstvom a nevyhasla až do dnešných čias.

Ministerským povolením z 15. februára 1919 podrobil som sa na učiteľskom ústave súkromnej skúške s úspechom a dňa 28. februára 1919 obdržal som vysvedčenie zo 4. ročníka a dňa 1. marca 1919 maďarský učiteľský diplom. Československá vláda mi ho uznala len za maturitnú skúšku. Preto musel som po dvojročnej praxi sa podrobiť skúške učiteľskej dospelosti zo všetkých predmetov, kým učители diplomovaní do 31. decembra 1918 boli povinní skladať len nostrifikačnú skúšku zo slovenčiny, vlastivedy a zemepisu. Aby som sa na skúšku dospelosti čo najlepšie pripravil, v máji 1919 dobrovoľne som sa prihlásil na hospitovanie do učiteľského ústavu v Leviciach, kde boli už českí profesori. Začiatkom júna však pád bolševikov z Maďarska osadenstvo učiteľského ústavu zlikvidoval. Profesorov internovali vo Vacove a žiactvo rozoslali do svojich domovov.

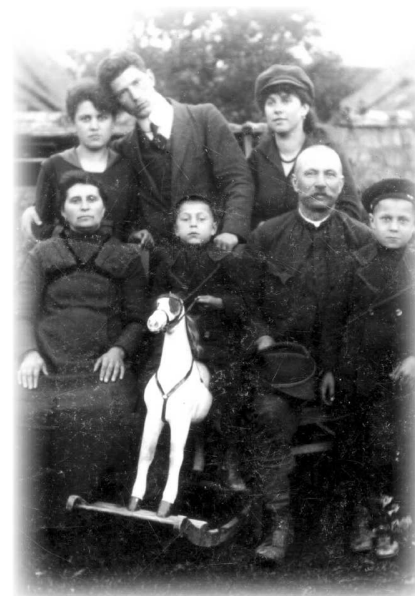

Anton Matula a Anna Forgáčová

do práce peši. Na školskom byte mal som len postel, stôl a stoličky, aby som v prípade nepriaznivého počasia mal sa kde uchýliť. S dievčatami zo Sitna som i naďalej udržiaval známosť a v januári 1919 Elenke, spomedzi troch najmladšej vyznal som lásku, lebo sa mi najviac zaľúbila pre jej skromnú, milú, úprimnú

Z obdobia študentských rokov, spomínam si na Jozefa Kubíniho, môjho dobrého a verného kamaráta, s ktorým priateľský pomer udržiujem až dodnes.

V roku 1919 uchádzal som sa o uvoľnené učiteľsko - kantorské miesto v Sebechleboch, vzdialeného 27 km od Banskej Štiavnice. Medzi štyrmi uchádzačmi bol som zvolený ja 6. októbra. Miesto som nastúpil 13. októbra. Reholné sestričky v nemocnici mali z toho radosť, vystrojili ma skromným kuchynským i izbovým zariadením a rádová sestra, moja vychovávateľka aj s druhou, vyprevadili ma do Sebechleboch. Tu po niekoľko týždňovom učinkovaní dostal som ťažký zápal pľúc. Bolo to začiatkom decembra, keď ma zaviezli do nemocnice - bývalého domova v Banskej Štiavnici, kde ma mimoriadnou opaterou čoskoro vyliečili. Po šiestich týždňoch som opäť nastúpil do práce.

Rodina Forgáčová s Antonom

20. júla 1920 zasnúbil som sa s Elenou Forgáčovou, a začiatkom roku 1921 sme sa aj zobrali. Mal som vtedy len 22 a Elenka len 16 rokov. Ale vzali sme sa aj preto, že v Sebechleboch som nemal možnosť sa nikde stravovať a sám som dostával hodne naturálií, z ktorých bolo možné dobre vyžiť. Sobáš sme mali v Banskej Štiavnici vo farskom kostole. Pred odchodom do kostola, v nemocnici predstavená Mária Zita, dala nám požehnanie do manželstva. Svadbu sme mali na Sitne. Týmto sa naše individuálne životopisy skončili a ďalej pokračuje náš spoločný životopis.

Náš spoločný život...

SEBECHLEBY

1919-1927

V prvom roku nášho manželstva už v apríli, bol som zvolený na učiteľsko – kantorské miesto do Dúbravky pri Bratislave. Uchádzal som sa o toto miesto s tým predsavzatím, že odtiaľ budem môcť v Bratislave diaľkove študovať. No rodina a sebechlebskí občania nás prehovorili a uprosili, aby sme ich neopustili a tak sme zostali. Rodičia zo Sitna v marci dali k nám Janka Forgáča, aby som

Sebechleby

ho pripravil z učebnej látky na prvú triedu v maďarskej reči. Podarilo sa mi to a s malým 7. ročným švagrom som bol koncom júna v Ipelských Šahách, kde zložil skúšku. V júli prišli k nám rodičia, aby si Janka vzali domov. Bola to prvá i posledná návšteva mamky u vydatej dcéry, lebo 25. septembra zomrela ako 43

ročná na rakovinu pečene. Stratili sme v nej veľmi starostlivú a bezhranične dobrú matku. Pohreb mala vo veľkej účasti ilijských občanov, ktorí ju poznali a mali radi pre jej prístupnú a veľmi srdečnú povahu. Všetci ju s veľkou pietou po dlhší čas spomínali o čom svedčí i to, že keď sme po uplynutí niekoľko rokov navštívili jej hrob, zakaždým sme tam našli čerstvé kvety.

V decembri postihla nás ešte jedna smutná udalosť, keď nám 8. decembra narodené dievčatko Elenka, 25 decembra zomrelo na zápal pľúc. Takto v prvom roku manželstva postihol nás ďalší žiaľ, ktorý sme ešte o to ťažšie znášali, že

Stará škola v Sebechleboch podľa Antona

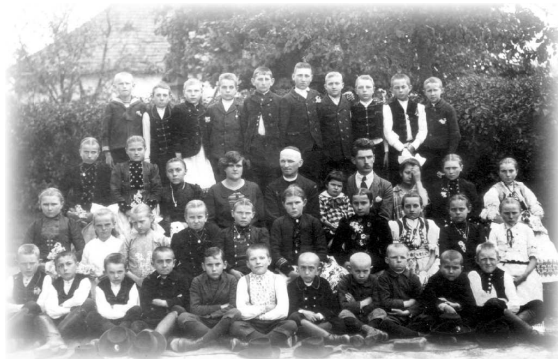
nám ešte dve deti, Magdaléna 19. marca 1923 a Karol 22. novembra 1924. Tu sme žili do 31. augusta 1927, roky boli naplnené plodnou prácou. Učiteľskú spôsobilosť som úspešne obhájil dňa 22. novembra 1923 v Banskej Bystrici. V Oravskom Podzámku absolvoval som tri a pol mesačný kurz ukončený skúškou z hospodárskych vied, čo ma oprávňovalo vyučovať tieto na ľudových školách hospodárskych. Ako absolventi sme boli vyradení 15. júla 1924. V Banskej Štiavnici absolvoval som dvojtýždenný štátny knihovnícky kurz, ukončený skúškami dňa 23. augusta 1926 so spôsobilosťou knihovníka pre verejné knižnice. Keďže škola bola stará a schátralá - jednotriedka s počtom žiakov 100 - 120 a počas dažďov voda zatekala na lavice i do bytu. Podarilo sa mi presadiť výstavbu novej dvojtriednej školy. Všetku organizačnú prácu výstavby novej cirkevnej školy vykonával som sám, čo bolo sťažené tým,

Nová škola v Sebechleboch z Roku 1924

Antony Forgáč

že stavba bola financovaná výhradne z finančných prostriedkov cirkevníkov, a miestny farár A. Vendégh ako predseda školskej stolice bol proti. V mimoškolskom pôsobení nacvičil som niekoľko divadelných hier, viedol kurz slovenského jazyka pre dospelých a bol som veliteľom hasičského zboru. Hospodársky pokrok rozširoval som prednáškami, založil úverné družstvo, ktorého som bol účtovníkom a zorganizoval som včelársky spolok pre Sebechleby a okolie. V roku 1925 zriadil som Ľudovú školu hospodársku a vyučoval som na nej. Všetka vykonávaná mimoškolská činnosť bola bezplatná a bola prijatá jednoznačne súhlasom a uznaním všetkým občanstvom. Sebechlebčanov hodnotím ako veľmi dobrých, pracovitých a priateľských ľudí. Boli sme v kontakte skoro so všetkými občanmi. Našími najlepšimi priateľmi bola rodina M. Kempa a L. Šoresa. Život tu bol nábožný, lpiaci na tradíciách.

Žiaci v Sebechleboch

Pri zápise žiakov do školy 1. septembra, ako zápisné za každého žiaka, rodičia doniesli kura, alebo inú hodnotnú naturáliu. Tradíciou bolo i pečenie vianočných oblátok po 30 ks pre každú rodinu. Oblátky sa piekli u kantora a tesne pred Vianocami ich žiaci poroznášali po domoch. Ako protihodnotu sme od občanov dostali množstvo naturálií. Po Novom roku sa po nedeliach koledovalo po domoch. Iný zvyk bol, že žiaci na deň svätého Gregora chodili s prilievavou piesňou po domoch, začo nanosili pre kantora hromadu vajec. Na fašiangy podobným spôsobom slaninu. Oficiálnou a neodmietnuteľnou povinnosťou bolo pre farára a kantora zúčastniť sa každej svadobnej hostiny. Väčšinu týchto obyčajov ako prežitok chcel som zanechať, avšak na spontánnu žiadosť občanstva a obecného predstavenstva, podvolil som sa ich ďalej zachovať. V Sebechleboch sme sa veľmi dobre cítili a v dohľadnej

*Magda, Anton, Karol a Elena Matulovci
z Roku 1927*

dobe sme nemienili z obce odísť, keby nás nebola tlačila jedna veľká starosť. Mali sme veľmi nepriaznivý výhľad na vyštudovanie našich detí. Keďže stredné školy od nášho bydliska boli vo veľkej vzdialenosti, neboli by mohli dochádzkou študovať a mimo domu pre veľmi skromné finančné prostriedky tak isto. Sledovali sme preto inzeráty o uprázdnení učiteľsko - kantorských miest. V učiteľských novinách vypísaný bol súbeh na veľmi dobrú stanicu v Drahovciach pri Piešťanoch na ktorej kantorské príjmy prevyšovali učiteľský plat. Uchádzal som sa o ňu a spomedzi štrnástich uchádzačov bol som zvolený.

Do Drahoviec nastúpil som 1. septembra 1927. Poslednú augustovú nedeľu môjho účinkovania v Sebechleboch, farár J. Kubina na konci omše s povďakom hodnotil moje 8. ročné účinkovanie a s dojemnými slovami za seba i za všetkých veriacich, rozlúčil sa s nami. Mnohí z nás boli sme až k slzám dojatí. Po omši väčšina farníkov sa pristavila pri kostole, obklúčila nás a s plačom sa rozlučovala.

A ešte záverom k môjmu účinkovaniu v Sebechleboch. Po štyroch rokoch dostal som od vtedajšieho sebechlebského farára dopis v ktorom mi oznámil, že ma v obci občania ešte vždy spomínajú ako legendárnu osobu a

Posviacka Zvonov v Sebechleboch

od nich sa dozvedel veľa pochvalných vecí o mojom tamojšom účinkovaní. Preto by sa rád so mnou spoznal a tešilo by ho, keby som ho príležitostne navštívil. Jeho žiadosti som neskôr vyhovel.

DRAHOVCE

1927- 1951

V Drahovciach sme bývali 24 rokov takmer štvrtstoročie a prežili sme tam pestrý a prácou preplnený život, pretkaný rodinnými a verejnými udalosťami. Najprv zmienime sa o našom rodinnom živote. 27. októbra 1929 narodil sa nám syn Zdenko a 17. 1. 1931 dcéra Elenka. Naše štyri deti Ľudovú školu vychodili v mieste. Neskôr Magda a Karol chodili denne vlakom do Nového

Škola v Drahovciach

mesta nad Váhom kde navštevovaligymnázium. Magda po štyroch triedach odišla študovať na učiteľský ústav do Banskej Štiavnice, kde zmaturovala v roku 1944. Karol maturoval na gymnáziu v Novom meste nad Váhom v roku 1944 a ďalej študoval na technike v Bratislave. Magda v

roku 1944 cez prázdniny vydala sa za učiteľa, rodáka z Liptova - Jána Gondu. Sobáš i svadba boli v Drahovciach. Karol počas prázdnin 1947 bol na praxi vo Francúzsku, Zdenko v tých istých prázdninách bol na výmennom pobyte českej a slovenskej mládeže u rodiny Kacafirkov v Prahe. Elenka bola v roku 1948 na rovnakej výmene u rodiny Kraupnerov, taktiež v Prahe. Zdenko navštevoval novozriadené

Karol, Elenka, Elena, Anton, Zdeno a Magdalena Matulovci z Roku 1939

na rodinné udalosti.

Ja som v apríli oslavoval päťdesiatiny. Karol bol v apríli promováný za elektrotechnického inžiniera a po promócií v apríli sa oženil s Filoménu Lajchovou, drahovskou občiankou. Elenka tesne pred maturitou onemocnela na pľúcne TBC a po maturite sa liečila v nemocnici v Nitre. Mne sa ušiel veľmi nepríjemný údel. Koncom júna bola v obci vzbura, to bola vhodná príležitosť k tomu, aby ma jeden bezcharakterný obchodník a kolaborant F. Hrbek krivím svedectvom očiernil a udal pre účasť na vzbure za tým účelom, aby predišiel prípadnému môjmu odhaleniu jeho protištátnych činov, čo nebolo v mojom úmysle. Podarilo sa mu to ako komunistovi, proti mne jako nekomunistovi. Vyšetrovacie orgány z Bratislavy ma nepoznali a v tom horúcom prostredí, bez akýchkoľvek svedectiev vymerali mi jeden rok pracovného tábora v Novákoch, bezodkladného účinku. V pracovnom tábore som bol od konca júna do začiatku septembra. Na podklade môjho odvolania, tento výmer Pov. vnútra anulovalo na základe prešetrenia a nariadilo moje okamžité prepustenie na slobodu.

O našu Elenku sme mali veľké obavy.

gymnázium v Piešťanoch, kde i zmaturoval v roku 1948. Elenka po štyroch triedach gymnázia v Piešťanoch pokračovala v štúdiu na učiteľskom ústave, v Modre, kde aj zmaturovala v roku 1949. Tento štyridsiatydeviaty rok bol obzvlášť bohatý

Magdalena a Jan Gonda z Roku 1944

Antony Kacafirk

Drahovce, 1948

Plúcny rozsev jej napadol polovicu pľúc, takže bol jej život ohrozený. Jedine Streptomycín jej mohol zachrániť život a tento v množstve 60 gr. a rýchlo zadovážiť narážalo na veľké ťažkosti. Tieto podarilo sa nám prekonať v prospech záchranu našej dcérky. Behom 5 ročnej liečby bola dvakrát v Tatrách a posledne v Podunajských Biskupiciach. V Tatrách bola aj operovaná na odstránenie zrastov, čo bol veľmi ťažký zákrok. Operácia sa vydarila a bola práve v ten deň, keď bola za jej uzdravenie slúžená svätá omša, čo sme však nevedeli.

Počas účinkovania v Drahovciach i ja som bol dva krát nemocný na žľové kamene. V roku 1932 som ležal dva týždne v trnavskej, a v roku 1938 tri týždne v piešťanskej nemocnici.

V školskej a osvetovej práci bol náš život tiež veľmi pestrý. Zo štvorčlenného učiteľského zboru bol som ja najmladší. Všetka mimotriedna práca bola natlačená na mňa. Taktiež i mimoškolské a osvetové funkcie často i proti môjmu ohradzovaniu mi vnútili. Nebolo to lepšie ani vtedy, keď škola sa postupne rozširovala na 8 triednu. Z vlastného popudu doplnil som si svoje vedomosti na 8 dňovom zahradníckom kurze pre učiteľov v Eberharte, v roku 1931 a na týždňovom kurze pre dirigentov

*Filoména Lajchová a Karol
z Roku 1949*

spevokolu v r. 1930. V mimoškolskej činnosti som bol všestranný. Založil som Ľudovú školu hospodársku, riadil ju a vyučoval na nej. Ročne mával som 3 - 4 hospodárske prednášky pre občanov vlastnej obce, ale i v mnohých obciach okresu. Zriadil som včelársky kurz pre miestnych včelárov na ktorom som tiež prednášal. Usporiadal som tkáčsky kurz v roku 1938. Za túto činnosť na poli hospodárskej osvety, bol som vyznamenaný a odmenený „Zemetskou akadémiou v Prahe“ dňa 28. októbra 1935. Ďalej nacvičoval som ochotnícke divadelné predstavenia, bol som členom obecnej rady a zastupiteľstva v rokoch 1931 -1938 kedy som zastával i funkciu námestníka starostu. Bol som i obecným knihovníkom, kronikárom, veliteľom CPO, sirotským otcom, osvetovým dôverníkom okresu. Počas dvadsaťdvaročného členstva vo včelárskom spolku, vykonával som funkciu tajomníka a neskôr predsedu okresného včelárskeho spolku. V rokoch 1936 - 1946 pracoval som v Roľníckej vzájomnej pokladnici v Piešťanoch najprv ako predseda dozorného výboru a neskôr ako podpredseda správy družstva.

Svojim vystupovaním v obecnom výbore prekazil som dvom notárom vykorisťovanie obce a odhalil zpreneveru a zlé hospodárenie, prečo boli aj prelození.

V roku 1938 po vyhlásení Slovenského štátu novonastupivší obecní činitelia oslobodili ma od všetkých funkcií v obci. Z politickej nenávisťi podceňovali všetku moju prácu, ktorú som konal svedomito, nestranné a pre dobro všetkého občianstva. Natolko boli zaslepení, že chceli zrušiť mňou objektívne a vecne napísanú obecnú kroniku. Pretože som nebol ľudákom, udávali na biskupský úrad v Trnave falošné obvinenia na mňa, že pracujem proti štátu, HSLS, HG, HM. Dokonca žiadali i moje preloženie.

Výlet Matulovcov, Drahovce

V roku 1939 odchádzal do dôchodku dovtedajší riaditeľ A. Čeppan. Na jeho miesto ustanovili učiteľa J. Demetera, odo mňa služobne hodne mladšieho, ale i v práci oveľa menej agilného. K tomuto mám len takú poznámku, že v mnohých prípadoch takto obíde ten, kto horlivo a nezištne pracuje na „národa roli dedičnej“, kým iní sa od roboty utiahne a ukrytý „z poza bučky z poza pňa“ len kritizuje a zlomyselné plány kuje.

Drahovce u Antona a Eleny Matulovcov

V roku 1945 po oslobodení pričínil som sa na zorganizovaní MNV a až do marca 1946 zastával som funkciu obecného tajomníka a pokladníka. Tri mesiace bol som členom revolučného ONV a členom okresnej preverovacej komisie pre preverovanie učiteľov v okrese. Na vlastnej škole prevzal som funkciu riaditeľa školy a od roku 1951 bol som ustanovený za riaditeľa novovzniklej strednej školy.

V mesiacoch marec - jún 1946 pracoval som v Budapešti ako člen presídlovacej komisie v akcii presídlovania Slovákov z Maďarska.

V rokoch 1945 - 1949 viedol som všetku osvetovú činnosť v obci.

V rokoch 1950 v máji zvolili ma za predsedu prípravného výboru JRD a v septembri za predsedu JRD. Pre nepriaznivé podmienky v socializácii dediny bol som nútený túto funkciu prijať a pre nedostatok inej a schopnej pracovnej sily zastával som i funkciu účtovníka i hospodára. Previedol som vstup do druhého typu JRD a obhospodaroval som 90 ha spoločnej pôdy. Organizoval som brigády učiteľov a žiakov a pričom som sám pracoval výkonne. Previedol som tiež adaptáciu maštál v majeri pre 60 kusov dobytku, zariadil som družstevnú práčovňu a kúpeľňu. Tieto práce a starosti vyčerpali i ten najminimálnejší voľný a oddychový čas. Preto som na každej schôdzi

V roku 1945 po oslobodení pričínil som sa na zorganizovaní MNV a až do marca 1946 zastával som funkciu obecného tajomníka a pokladníka. Tri mesiace bol som členom revolučného ONV a členom okresnej preverovacej

správy JRD prosil členov, aby si zvolili niekoho iného za predsedu, lebo táto funkcia je už nad moje sily. Zakaždým som dostal odpoveď, že sú veľmi s mojou prácou spokojní a preto ma prosia, aby som túto funkciu vykonával i naďalej. Rozhodol som sa preto, že ak v dohľadnej dobe ma z tejto funkcie neuvolnia, opustím Drahovce. Ani touto výstrahou som nič nedocielil. Nemal som teda iné východisko, ako požiadať Pov. vnútra o zmenu pôsobiska. Ani tú mi nechceli vyhovieť, ale na moje naliehanie, oddôvodňovanie a prísľub, že cez školské prázdniny prevediem žatvu a mlatbu na JRD, ťažko, ale predsa na moju žiadosť pristali.

Na výber mi dali 4 voľné miesta. Vybrali sme si miesto najbližšie k Bratislave, kde dodnes pôsobia naše tri deti.

VEĽKÝ BIEL 1951 – 1962

Od septembra 1951 pôsobili sme vo Velkom Bieli, ktorý je vzdialený od Bratislavy 23 km. V tejto obci je obyvateľstvo až 80 % maďarskej národnosti. Boli tam dve školy. Štvortrieda maďarská a dvojtrieda slovenská. Predstavoval som si, že v zostávajúcich ôsmich rokoch do dôchodku ako tak oddýchnem si po veľkej štrapácii v Drahovciach. Táto nádej ma tiež sklamala, lebo kým som si predstavoval, že tam v blízkosti kultúrneho strediska bude mimoškolská osvetová práca na úrovni, zatiaľ ma veľké nedostatky a zaostalosti presvedčili o pravdivosti porekadla, že pod lampou býva najväčšia tma. Nebol badať ani vplyv dvoch škôl, ani blízkosť Bratislavy. V obci nebol žiaden

Veľký Biel, Kaštieľ

Antony Kaštieľ

kultúrny život. Nehralo sa vôbec ochotnícke divadlo, nebola obecná knižnica, filmové predstavenia a iná osvetová činnosť. Nezostávalo mi nič iné ako znova vysúkať rukávy a chytiť sa do práce. Zriadil som dvojazyčnú obecnú knižnicu, osvetovú besedu, tanečný krúžok, pravidelné premietanie filmov

Blanka Cvengrošová a Zdeno
z Roku 1952

a s ochotníckym divadelným krúžkom som nacvičil niekoľko divadelných hier. Divadelné predstavenia mali sme i v okolitých obciach, dokonca s predstavením hry „Ženský zákon“ až v Komárne. Touto mojou činnosťou ožila v obci slovenská menšina. Nadobudol som i u maďarského občianstva dôveru a obľubu natolko, že svoje dietky hovoriace len po maďarsky dávali do slovenskej školy. Kým škola slovenská vyrástla na štvortriednu, maďarská upadla na dvojtriednu. Po zriadení DŠP som ju riadil a prednášal som na nej. Rastlinnú a živočíšnu výrobu som prednášal maďarsky i v obciach Malá Dedinka a Tureň. Bol som činným členom výboru ZČSP a SPB

a ČK v obci. Účinkoval som v okresnom učiteľskom spevokole tri roky, a bol som predsedom okresného včelárskeho združenia v Senci. Za túto moju školskú a mimoškolskú činnosť bol som z príležitosti učiteľských dní trikrát vyznamenaný. Z ROH som dostal rekreáciu v Slapoch pri Máchovom jazere, Mariánskych Láznach, kultúrnu rekreáciu v Prahe, Topolčiankach a v Piešťanoch. V intenzívnej pracovnej činnosti v roku 1959 dožil som sa v zdraví 60 rokov. Hodlal som ísť do dôchodku. Na prianie školskej vrchnosti a prosbu MNV zostal som v službe ešte ďalšie dva roky, čiže do konca školského roku 1961.

Z rodinných udalostí počas nášho pobytu vo Velkom Bieli je treba spomenúť Zdenkovu promóciu za zememeračského inžiniera v roku 1952. V tom istom roku aj sa zosobášil s Blankou Cvengrošovou. Po sobáši v októbri

Zdenko narukoval na dvojročnú vojenskú službu, a nevesta Blanka do 5. júla 1953, kedy sa narodil jej syn malý Zdenko, bývala v Bratislave a potom u rodičov v Radošinej. Od októbra 1953 bývala u nás aj s dieťaťom, aby mohla pokračovať v štúdiu na lekárskej fakulte v Bratislave kde od nás vlakom denne cestovala. Po návrate Zdenka z vojenskej základnej služby koncom októbra 1954 odšahovala sa od nás aj so synkom do Harmónie. V júli 1956 sme vydávali dcéru Elenku za Ivana Čecha. Sobáš bol v Bratislave a svadba vo Velkom Bieli. V januári 1957 som ochorel na ťažký úsad. 2 týždne som ležal vo veľkých bolestiach. Moja manželka po viacročných brušných bolestiach v auguste 1957 podrobila sa dosť ťažkej operácii vo Vojenskej nemocnici v Bratislave.

MODRA-HARMÓNIA 1963 - 1976

Po prežitých 11 rokoch vo Velkom Bieli 21. októbra 1962 sme sa presťahovali do vlastného domu v Modre - Harmónii. Odchádzali sme s príjemným pocitom, že aj na tomto pôsobisku sme dosiahli nemalé morálne úspechy. Dozvedeli sme sa totiž, priamo od nášho nástupcu a tiež od novonastúpeného riaditeľa maďarskej školy, že keď ich zástupca MNV oficiálne privítal, nás dával im za vzor a požiadal ich, aby vo svojom učinkovaní pokračovali v našich šlapajách. V Harmónii prežívame už 15. rok svojho života na odpočinku. Dom, do ktorého sme sa presťahovali, kúpili sme ešte v r. 1957. V rokoch 1958 - 1960 pomocou všetkých

Dom Antona a Amy v Harmónii

našich dietok brigádnicke sme urobili prístavbu a oplotili sme 7-árový pozemok. Koncom októbra 1960 pristáhovali sa do prístavby manželkiny rodičia. My sme sa mohli presťahovať len o dva roky neskôr, pretože pôvodnú čiastku

Brigáda v Harmónii

Seredi. V tom istom roku ochorel som na prostatu a od 30. novembra 1967 až do 10. apríla 1968 bol som na liečbe v Bratislave u syna Karola a v nemocnici na Urologickej klinike som bol 30. januára 1968 s úspechom operovaný a som sa vyliečil. Otec Forgáč po 15 - mesačnom pobyte u dcéry Alžbety v Seredi, vo veku 95 rokov 23. júna 1969 umrel, kde je aj pochovaný.

Na začiatku nasledujúceho roka postihla nás ťažká, nezabudnuteľná duševná rana, zapríčinená rozpadom Zdenkovho manželstva. Rozsobášili sa v marci 1969. Blanka sa druhý raz vydala tiež v marci 1969 a Zdenko sa oženil opäť v januári 1970 s Máriou Radimákovou z Veľkých Úľan. V nasledujúcich rokoch sme prežili viac radostných udalostí. V januári 1971 v Bratislave oslavovali sme náš zlatý sobáš, ktorý nám naše deti pripravili. Sobáš sme mali na MNV a v korunovačnom kostole, v ktorom zhodou okolností sobášil nás kňaz Peter Lajcha s asistenciou Františka Chudého, diakona, miništranta Varačku - bohoslovca a Valenta Juriša - organistu, pochádzajúcich všetkých z Drahoviec. Svadobná hostina za účasti všetkých našich dietok, s rodinami a ostatnej blízkej rodiny bola u syna Karola.

V roku 1973 promoval náš vnuk Števkó na psychológa. V roku 1974 oženil sa vnuk Jurko. V júli 1975 dokonca traja naši vnuci: Jurko, Majko a

Zuzka promovali za inžinierov. Vnuk Zdenko oženil sa v apríli 1975 vnučka Eva sa vydala dňa 5. júla 1975 a vnuk Števkó bol promován na doktora filozofie.

Dožili sme sa už aj troch pravnúčat. Vnučka Eva má dcérku Endjin, vnuk Jurko má syna Jurka a vnuk Zdenko tiež syna Martina.

V prvých desiatich rokoch sme bývali v Harmónii v lete aj v zime. V posledných 5 rokoch, na zimu sa sťahujeme k našim deťom do Bratislavy. Staroba so svojimi príznakmi dolieha na nás čoraz viac. Mamka už niekoľko rokov vždy vo väčšej miere trpí na kríže i na kolená a chodiť vládze len o dvoch paliciach aj to s veľkou námahou. V poslednom čase pridružila sa jej ešte jedna choroba očných viečok. Často sa jej zatvárajú oči a nemôže ich roztvoriť. V lete, od 6. augusta 1976 bola 3 mesiace v nemocnici v Pezinku. Proti tejto nemoci však nevedeli je pomôcť. Mňa zas pred Veľkou nocou zastihla očná choroba, tzv. očný tlak. 3 týždne liečil som sa na očnej klinike v Bratislave. V auguste zas postihol ma záchvat zvaný upchatie mozgovjej cievy, následkom čoho som bezvládne odpadol v záhrade. Okamžitá pomoc a 4 - týždňová nemocničná liečba na neurologickej klinike v Bratislave od 19. augusta do 17. septembra mi pomohli vyzdraviť. Teraz ma ešte sužuje hluchota, ktorá sa mi od piatich rokov stupňuje.

Marika a Zdeno Matula z Roku 1970

Záverom tohto životopisu spomeniem ešte moju milovanú manželku, moju vernú polovičku, o ktorej sa v životopise málo hovorilo. Počas nášho 56 - ročného spolužitia má nesmierne zásluhy na našom dobrom, nikdy a ničím neporušenom harmonickom živote. Bola obetavou matkou, dobrou vychovávateľkou našich dietok, napriek tomu, že neobľubovala varenie,

Antony Matula

bola výbornou kuchárkou, dobrou gazdinou, chovateľkou drobných zvierat a vynikala aj v zeleninovom záhradníctve. Svojím kladným vzťahom k spoločnosti podporovala u nás rušný spoločenský život, pre čo bola veľmi obľúbená. Popri jej veľkej zamestnanosti v rodine a v domácom hospodárstve,

Zlatá Svadba

ešte aj mne bola nápomocná a uznanlivá v mimoškolskom účinkovaní, pomáhala mi pri nacvičovaní divadiel, pri oslavách a kultúrnych programoch a tiež pri premietaní filmov. Nacvičovala tance v tanečnom krúžku. Občanom nespočetne krát poskytovala prvú pomoc a radu v rámci Červeného kríža. Darcom krvi bola 14 razy. V honbe života málokedy som sa jej poďakoval za pomoc a porozumenie. Preto využívam túto príležitosť, aby som sa priznal, že jej pomoc nikdy som nepovažoval za povinnosť, ale bral som ju z hĺbky môjho srdca vychádzajúcou povďačnosťou ústne nevyjadrenou. Toto moje vyznanie teraz, na sklonku nášho života, nech je náhradou za mňou neumýselne zmeškaného vďakyčinenia.

Mamka naša, vidíme, že trpíš na driek, nohy a oči. Trpezlivo znášaš tieto bolesti, hľadáš pomoc a liečiš sa nie preto, aby si žila pre seba, ale preto, že chceš žiť pre nás - pre svoje potomstvo. Svojou prítomnosťou medzi nami chceš byť nám k radosti. Daj Ti Boh ešte veľa duševnej sily a lepšieho zdravia, aby si mohla byť nám ešte zopár rokov nenahraditeľnou radosťou, čo si želim ja, naše deti i vnúčatá.

Naposledy ešte niekoľko slov našim dcéram, synom, nevestám, zaťom, ktorí úprimnou láskou chovajú sa k nám a pomáhajú kde len treba. Máme z nich radosť a za všetko im ďakujeme. Odplatiť sa im nie je v našej moci. Preto Pán Boh zaplat'! Za nás nech sa im odplatia ich vlastné deti úctou, láskou a staroslivosťou prinajmenej takou, akú sme my požívali a požívame od nich.

Anton a Anna, 1968

**Životopis Antona Matulu
a jeho manželky
Eleny Forgáčovej
nahratý na
magnetofónovú pásku**

Bratislava, 31. december 1976

Náš vnuk, 27-ročný Dr. Štefan Matula, nás roku 1976 z príležitosti Vianoc požiadal o prednes nášho života na magnetofónovú pásku.

Milý Štefko! Ja, Tvoja stará matka a ja, Tvoj starý otec Tvojej žiadosti ochotne vyhovujeme, nakoľko nám to staroba, pamäť a autorská schopnosť dovoľuje. Nuž, vypočuj nás a príležitostne i ostatné vnúčatá a pravnúčatá, a po čase, keď nás už nebude, si želáme, aby náš tvrdý život ku koncu ktorého sa už rapídne približujeme, bol vám všetkým na poučenie a ak je v ňom niečo hodnotné, aj na nasledovanie.

ELENA

Bývali sme v horárni pod malým Sitnom, 600 metrov pod štítom a na leto, vždy od 1. mája sme chodili hore na štít, lebo mamka tam bola chatárkou a viedla reštauráciu. Sťahovali sme sa tam so všetkým čo bolo treba: posteľ, kuchynský nábytok, riady, lebo sme tam bývali štyri mesiace - máj, jún, júl a august. Mali sme prasce, dobytok aj slepice. K tome sme mali ešte 50 kusov dobytky na pašu od iných, lebo sa za to dobre platilo, a to 20 korún na leto. Po auguste sme bývali v Štiavnici, kde kým nevypukla 1. svetová vojna, sme chodili do školy. Najstaršia sestra stačila vychodiť tri meštianky, mladšia sestra len prvú meštianku a ja som skončila len tretiu triedu. Medzi nami sestrami bol dvojročný rozdiel. V Štiavnici sme už nemohli dlhšie byť, lebo nikto neprenajímaval byty, boli ťažkosti so stravou i s mnohými inými vecami.

V Štiavnici sme mali v prenájme byt, kde nám gazdiná, ktorá nám ho prenajala, aj varila. Keď nás už túžba veľmi ťahala a bolo dobré počasie, tak sme chodili v sobotu domov hore na Sitno, pričom sme utekali celou cestou. A potom zasa v nedeľu poobede nazad dolu do Štiavnice. Veľmi sa to neoplácalo, ale ako deti veľmi sme túžili za rodičami. V lete sme boli na Sitne len dva mesiace a to júl a august. Keď vypukla vojna sme už na Sitno vôbec nechodili.

Na Sitno chodievalo strašne veľa turistov. Z Nemecka, Maďarska, zo

Slovenska, väčšinou takí, ktorých sme vtedy volali "páni", teda bohatí ľudia. Robotníci a študenti tam nechodili, nemohli si to dovoliť. Zo Štiavnice chodili ešte profesori a študentské turistické výpravy. Celý pospolitý národ sa tam však zišiel na hody, ktoré sa každoročne konali 20. augusta, kedy bolo zakončenie turistickej sezóny. V Štiavnicach a na celom okolí sa tieto hody nazývali pút', všade inde sú to len hody. Vtedy sa zorganizovala široko-ďaleko známa tanečná zábava s cigánskou hudbou. Po 20. auguste sme sa vrátili na zimný byt, čo bolo o 600 metrov nižšie ako štít.. Na štíte sa nám deťom veľmi páčilo, bol tam ohromne krásny život, v našom veku bezstarostný. Pre mamu to bolo namáhavejšie.

ANTON

Ja sa pamätám, že za môjho študentského veku tam stále chodili študentské výpravy už aj preto, lebo Sitno bolo také vysoké, že bolo odtiaľ vidno na široko-ďaleko. Mali sme veľký ďalekohľad na trojnožke a keď bol pekný podaždňový čistý vzduch, tak bolo vidieť Ostrihonskú baziliku, ba aj Dunaj.

ELENA

Coburg býval vo Viedni. Bol majiteľom lesov a hospodárskych rolí. Väčšinu času býval vo Viedni a na Sitno chodil len niekedy. Sitnianske kantárstvo patrilo Ilijskému. V Antole bol veľký, krásny, impozantný kaštieľ. Bulharský cár bol Coburgov brat. Aj ten chodil na 4-6 týždňov letovať do Antola. Dvakrát prišiel aj na Sitno. Vtedy vždycky rozširovali cesty, aby mohli autom ísť až hore. To bola vtedy veľká rarita, lebo vtedy boli autá ešte veľká zriedkavosť. To bolo v rokoch 1912 – 1913. Keď prišli hore autami, dovezli si aj kuchynský personál, ktorý potom varil v našej kuchyni. Od nás nič nevzali, pýtali si iba maslo a chlieb, inšie nie, lebo oni si zásoby dovezli. Bulharskému cárovi veľmi chutil náš domáci chlieb. Išiel za mamou a spýtal sa jej, že či by mu

neposielala do kaštiela 3 chleby týždenne. Mama na to pristála. Takže potom každú stredú chodila jedna žena hore k nám pre chlieb a na výmenu doviezla plný kôš ich chleba. Nebol taký ako náš, uhlový, ale taký okrúhly, štridobý chlieb z cárskej kuchyne. Naša mama jej nabalila naše chleby, čerstvé, voňavé, domáce chleby. Cár prišiel potom k nám ešte raz koncom leta predtým ako mal odísť a chcel vyrovnáť účet za chleby. Otec odmietol. Že žena vždy však doniesla toľko chlebov, že to bolo akosi tým zaplatené. Náš otec nechcel nič prijať, no ale cár nebol spokojný s otcovým odmietnutím. Siahol do vaku a vytiahol plnú hrst dukátov, ktoré vtisol otcovi nasilu do hrsti. Keď sme ich porátali, tak ich bolo 30 kusov, 10 aj 20 korunové dukáty, zlaté peniaze. Boli to lahučké peniaze, tenučké, ale vzácne. Boli tam s ním aj dve princezné a dvaja princí, tak sme my dievčatá nazbierali kytice z lúčnych kvetín a odovzdali sme im ich pri odchode. Za to sme každá dostala jeden dukát, z čoho sme mali ako deti veľkú radosť.

Cár bol známy ako ľudový človek, bol veľmi štedrý a veľmi dobročinný. Otec sa pri jednej príležitosti posťažoval cárovi, že nemôže dostať pušný prach. V rokoch keď sa chýlilo ku koncu vojny, nebolo dostať obyčajný pušný prach. Cár mu teda ponúkol, že on mu dá zo svojho. To bola vtedy novota, bezdymový pušný prach. Otec si sám robil strelivo do pušiek, nuž urobil si z tohto nového pušného prachu a išiel na skúšku vystreliť. A jak vystrelil, tak sa mu puška rozbuchla, na jednu stranu odletela drevená časť a rúvnik sa zaryl ďaleko od neho do zeme a to tak hlboko, že sme ho ledva vytiahli. A pod sebou mal padnutý odstrelený palec, lebo strieľal kľučiaci. Ešte šťastie že to bol len palec a že sa mu nič viac nestalo. Keď potom ku koncu prázdnin prišiel cár hore na Sitno a podával otcovi ruku, otec nemal palca. Cár sa ho pýtal že či sa mu to stalo na fronte. A otec vraví: „Čoby, z toho bezdymového pušného prachu urobené strelivo mi rozbuchlo pušku, tak sa mi to stalo.“ „Jáj,“ cár sa chytil za hlavu, „ja som spravil chybu, že som Vás neupozornil na správne dávkovanie, lebo to je silnejší pušný prach ako ten obyčajný.“ Potom otec v neskorších rokoch keď sme k nemu prišli, si z toho prsta robil žart. Keď sme sa ho pýtali že keď nabudúce príde, čo mu máme doniesť, povedal: „Len takú dlhú klobásu mi doneste, ktorá mi bude od jedného mojeho palca siahať po druhý.“ My, čo sme vedeli príhodu o palci, sme sa smiali a tí čo nevedeli,

sa čudovali, že to teda nie je taká dlhá klobása. No ale pravda, vtip bol v tom, že na jednej ruke mal palec a na druhej nemal, lebo ten druhý palec mal až na Sitne.

Môj tatko bol od Ipeľských Šiah, 5 minút od Bernece. Keď ako vojak vojenčil v Ostrihome, spoznal sa tam s krčmárovou dcérou, s mojou mamou. V Ostrihome slúžil tri roky vojenčinu a po vojenčine sa zobrali. Mamka išla za sestrou do Bernice, kde bol otcov brat horárom na biskupskom veľkostatku a mali aj vinice a role. Všetci i zo súrodencami robili na poli a otec s nimi. Mamka vyzorovala, že otec nie je na takúto prácu, že z neho nebude žiaden gazda. Rozhodla sa, že sa musí voľáča s otcom robiť, lebo hoci bol veľmi rozumný, na fyzickú prácu nebol. Tak mama požiadala otcovho brata, ktorý bol v Pešti univerzitný profesor a mal známosť v Sedmohradsku kde bola horárska škola, aby tam poslali otca do školy. Gyergyoszentmiklos sa volala tá dedina či mesto. Otec študoval na horárskej škole dva roky a keď sa vrátil zo školy, tak sa potom tiež umiestnil v Borgoni na biskupskom statku, ale len tri mesiace. Tam sa potom konal súbeh o miesto do Antola. Vtedy sa volal Svätý Antol, teraz už len Antol. Kto sa však uchádzal o miesto horára, ten si musel prísť aj ženu ukázať. To miesto záviselo aj od ženy, pretože tam potrebovali súcú gazdinú, ktorá sa vyznala v reštaurácijských a krčmárskych prácach. Tak sme išli do Antola aj s mamou, kde sa mamka predstavila na lesnej správe. S lesným správcom sa dohodli na podmienkach, a tak sa dostali hore na Sitno.

Bola to ťažká služba, hoci to nemohol robiť. Tam to nebolo ako dneska, že máme chladničky a všetky možné pomôcky do kuchyne. Keď vtedy páni chodili na turistiku, neniesli si so sebou batohy ako dneska. Nosili so sebou len peňaženku, za všetko platili. Preto sa obyčajne mäso zavárало. Keďže vtedy ešte neboli ľadničky, najväčšou starosťou bolo, ako skladovať mäso. To bola otcova starosť. Každú sobotu musel ísť vozom do Štiavnice, kde kúpil 150 párov kurenec, alebo niekedy aj viac, podľa potreby a počasia, lebo aj to rozhodovalo. Živé kurence sme držali na povale. Nikdy neboli vypustené, lebo sme nikdy nevedeli kedy kto príde, čiže ak bude treba rezať tak sme ich museli rýchlo chytiť. Nebol čas ich zháňať po lúke a po hore. Mali sme takú veľmi šikovnú povalu, a pochytalo sa toľko, koľko bolo treba porcií. Kura bolo na 4 porcie a podľa toho sa rezalo.

Antony Kovalik

Na samom vrchu Sitna sme mali studňu, ktorá bola asi 100 metrov od domu. Voda bola tak vysoko, že až vytekala von. Prameň bol silný, že sme vodu naberali do suda a s koňom sme ju previezli do domu, lebo sme vždy potrebovali veľa vody. Sud bol 200 litrový a naplnil sa veľmi rýchlo. Voda nikdy nevyschla, nikdy sme tam nemali s ňou ťažkosti. Na pomoc sme mali ešte dvoch paholkov. Tí boli už zaučení, že keď sa zarezali kurence, oni ich hneď šklbali. Vždy ráno, keď bolo vyjasnené, sa muselo ísť hore na výhľadňu pozrieť, či idú výletníci. Už na Tatárskej lúke bolo vidieť tlupy ľudí. Keď paholkovia videli, že ide aspoň jedna tlupa, už sa rezali kurence, lebo nemohlo sa čakať kým prídu hore, to by bol potom obed veľmi neskoro. Bolo to veľmi náročné pre mamu, lebo keď prišlo naraz aj päť takýchto spoločností, vždy v inej dobe, každý si objednal osobitne a všetko bolo treba osobitne robiť. Vtedy sa jeden paholok poslal na Iliju, odkiaľ priviedol dve ženy, ktoré boli už zapracované, jedna do kuchyne k mame a druhá kuchárka, aby pomáhali keď sme mali ťaký deň. Keď bolo zamračené, tak nebolo treba nikoho. Vtedy výletníci nechodili. To len náhodou k nám niekto prišiel. K pitiu sa podávalo pivo, a červené i biele víno od ostrihomského starého otca. Pivo sme mali biele i čierne, fľaškové i sudové. Potom sme mali šampanské, likéry, rum a pálené, aké si len chcel. Hádám nie také módne ako dneska, ale vtedajšie pálenky sme všetky mali.

ANTON

Mal som 9 rokov keď som chodil do tretej triedy. Bolo to na jar, bol som mamku pozrieť v nemocnici kde som ju videl už v bezvedomí a v agónii, tak som vedel že už je jej koniec. Na druhý deň som bol v škole a naraz len počujem zvonit' umieráčika, hneď som vedel, že to umrela moja mamka. Pustil som sa do plaču a učiteľ sa ma pýtal, že prečo plačem. Hovorím, že mamka zomrela, umieráčik zvoní.

Mariška Nény bola mamkina sestra. Priezvisko mala Blašková. Bola slobodná, keď som zostal sirotou. Keď sa vydávala za Repického horára ja som

ležal v Pešti v nemocnici. Mal som vtedy 7-8 rokov. Mala troje detí, Manciku, tá je v Štiavnických Baniach, Lenku, tá sa zasa vydala v Leviciach kde aj teraz žije a posledný bol chlapec. Ten chlapec sa narodil po vypuknutí vojny. Keď bola všeobecná mobilizácia, tak prišli im búchať na okno, aby muž narukoval. Moja tetka, ktorá bola vtedy v druhom stave sa veľmi naľakala. Pravdepodobne od toho veľkého ľaku a žiaľu že ostala sama, dieťa sa narodilo debilné. Mancika a Lenka vôbec nevedia, že či bol tento chlapec niekde umiestnený, či zomrel, nevedia o ňom vôbec nič. Ich otec zomrel na vojne a Mariška Nény, ich matka, zomrela veľmi mladá, pravdepodobne v Prešove na TBC. Tieto dve dievčatá potom vychovávala otcova sestra. Za slobodna sa volala Repická. Bola vdovou a podujala sa opatrovať tie dve osirené dievčence. Prestahovala sa do Antola, lebo to patrilo Prešovskému revíru, a potom jej kaštielská správa našla v Antole podnájom lebo v horárni potrebovali umiestniť činného horára.

Mníšky som spoznal, keď som mal problém s nohou. Drevený šamlík mi padol na nohu, noha mi zapuchla a mamka ma zobrala do nemocnice. Doktor Kapp mi dal nohu do sadry a poslal ma domov. Už ani neviem, ako dlho som mal nohu v sadre. Keď som prišiel do nemocnice, aby mi dali sadru dolu, noha už bola odpuchnutá. Išiel som domov a za 2-3 týždne mi noha znovu napuchla. No a mamka sa rozhodla, že už som bol u toho lekára, načo znovu pôjdem. Tak mi začala mi nohu liečiť na všelijaké rady. Žemle v mlieku namáčala a kadečo mi na to obkladala a tá opuchlina sa mi zbierala, zbierala a začala hnisať, dokonca až na dvoch či troch miestach. Mamka ma potom znovu zobrala k tomu doktorovi do nemocnice a ten je povedal, že je to už nevyliciteľné, že ak mu dá súhlas, aby mi amputovali nohu, dostal by som peknú drevnú nohu, aby som normálne chodil. Mamka povedala že s tým vôbec nesúhlasí, že ona by nebola v stave žobráka vychovávať a na žobráka sa pozerat'. Radšej by vraj pristala na to, aby som zomrel, než by ma takto bez nohy videla chodiť. V ordinácii pri lekárovi bola sestra, ktorá sa volala Zdenka Solidná. Mamka sa pustila do plaču a tá Solidná jej povedala, aby ma sprobowała ešte poslať do Pešti, kde sú všelijakí múdri lekári, možno že pomôžu.

Vtedy mamka poslala Maryšku Nény, svoju sestru do Pešti, lebo Maryška Nény bola v Pešti dosť známa, keďže tam viacero rokov slúžila. Zobrala ma teda do Pešti, a hľadali sme nemocnicu na Peštianskej strane, no

všetky nemocnice boli plné a voľakto nám potom poradil skúsiť na Budíne, kde stavali novú, veľkú nemocnicu, ktorá sa volala Szent Janos nemocnica. Tam ma umiestnili a bol som tam 14 mesiacov. Po 14 mesiacoch prišiel som domov. Nie ešte celkom vyliečený, lebo mne tá nemoc išla skoro po celej nohe, mal som na nej rany, ktoré mi hnisali. Dokonca ešte v nemocnici, keď som sa prevracal v detskej postielke som sa udrel rukou do železa ktorým sa postielka zatvárala. Miesto, kde som sa buchol mi opuchlo a začalo hnisať. Takže za pár mesiacov, keď už mi bolo trochu lepšie, a rany sa vyliečili, ma prepustili a vrátil som sa do Štiavnice. Potom som chodil len na ambulančné prehliadky, kde ma vodila mamka. Vtedy som zmeškal dva školské roky. Keď som sa vrátil do Štiavnice, nevedel som vôbec vyprávať po slovensky, iba maďarsky.

Mníšky ma spoznali v Štiavnici, v nemocnici. Keď mi mamka zomrela, brata a sestru dali do Rimavskej Soboty do sirotinca. A mňa, keďže som bol ešte chorý, dali ma do nemocnice na liečenie. Už si ani nepamätám ako dlho som tam bol. Dokonca ešte aj na chrbáte mi narástol veľký vred a ten začal hnisať. Volali to krvná sústredenosť, škrupulóza. Dostal som antibiotiká, po ktorých mi bolo lepšie, a tak ma prepustili. Nemal som kde ísť, kde sa podiať. Mníška predstavená, ktorá sa volala Mária Zita rozmýšľala, čo so mnou, kde ma dajú, lebo som nemal kam ísť. Mal som iba sirotských otcov, ktorí formálne zastupovali otca na papier, keď bolo treba voľačo podpísať, ale nemal som sa skrátka kde podieť. „Tak“, potom vraví tá predstavená, „nechajme si tohoto chlapca, zide sa nám.“ Tak si ma pritúlili sestry mníšky. Do učiteľáku som chodil len rok aj pol a z druhého ročníka som maturoval. Keď som chodil do gymnázia už vtedy som pomáhal, do obchodov chodil, na kuchyni pomáhal. V kuchyni som sa učil a spával som v izbách medzi chorými.

Vtedy boli gymnáziá osemročné. Prvý až štvrtý ročník sa volal nižšie gymnázium a od piateho do ôsmeho, do maturity, bolo vyššie gymnázium, Vychodil som štyri ľudové triedy a štyri roky gymnázia. Po tých štyroch triedach gymnáziá som už zasa bol na holičkách, lebo v sirotskej pokladnici nezostali už pre mňa žiadne peniaze. Rodičovský dom ktorý sme zdedili sa predal a to sa rozdelilo medzi nami tromi deťmi. Keďže už v pokladnici nič nebolo, nemohli mi platiť školu. Matka predstavená sa zľutovala nado mnou a pýta sa: „Vieš čo, Tony, mal by si sa chuť učiť? Vtedy bola taká možnosť ísť

sa vyučiť za učňa, čo bolo na štyri roky u majstra s opaterou, stravou a bytom. Tak sa vybrali so mnou dve sestry hľadať nejakého zámočnickeho majstra, lebo som chcel byť zámočník. Potom neskôr som sa chcel vyučiť za rušňovodiča. V okolí boli štyria zámočníci. Boli sme u každého i u toho najväčšieho, ktorý mal veľký podnik a mal tovarišov a učňov. Majster povedal: „Nuž potreboval by som učňa. Ale koľko máš rokov?“ Ja som už mal vtedy 16 rokov. „A čo, v akej škole si bol?“ „No ja mám štyri triedy gymnázky,“ hovorím. A majster „No na to sa ja nemôžem dať. Pozrite sa, za štyri roky keď by mal skončiť bude mať 20 rokov. Ako ma bude poslúchať keď bude mať 18, 19 a 20 rokov keď ešte aj vzdelanie má väčšie ako ja. Tak tam by som si nemohol autoritu zachovať a rozkazovať, nedám sa na neho.“

A tak sme sa vrátili bez nádeje, bez výsledku. Keď toto zreferovali sestre predstavenej, tá, hoci bola nemka, ale vyprávala velice dobre po maďarsky, vraví, „No a či by si sa chcel učiť?“ „Učil by som sa, lenže nemám možnosť.“ ja na to. „No vieš čo, my ti stravu dáme, ale keďže už máš 16 rokov nocľah ti tu už nemôžeme dať.“ Keď som mal 15 rokov už vtedy som spával v kuchyni na veľkom stole, kde som na noc natiahol pokrovec a paplón a tak som spával. Pri kuchyni bola jedna miestnosť ktorá bola bez dverí, volala sa umyvárka, tam sa umýval a utieral riad a tiež tam spávala slúžka. Keďže som už mal 15 – 16 rokov, nechceli ma už ďalej v kuchyni nechať, aby sa tam voľačo nestalo. Skrátka, už mi nemohli dať nocľah v nemocnici. Tak potom povedali, že stravu mi dajú zadarmo, ale nocľah mi nájdu niekde inde. Navrhli, že mi oprobujú zariadiť nocľah v starobinci. V starobinci boli mníšky toho istého rádu, tak mi to vybavili a chodil som tam spať a od rána do večera som bol v nemocnici, čo bolo od starobinca dosť ďaleko.

V nemocnici som sa stravoval, tam som mal aj knižky. Nuž bola tam jedna taká malá miestnosť kde bol komín. Volalo sa to pod komínom, celá zasadnená. Navrhol som sestričkám, že by som vyčistil ten podkomín a tam aj spal. Súhlasili, tak som oškrabal sadzu, vyvakoval holou rukou, lebo náradie som nemal, vybielil, jedného majstra som požiadal aby mi na dverách vyrezal okno a zasklil. Miestnosť mala asi 2 x 2 metre, akurát čo mi tam vošla posteľ. Nuž tam som spával, tá nora sa stala mojou rezidenciou. Bolo mi tam dobre, mohli tam chodiť i moji kamaráti. Tu som absolvoval prvú zimu

Antony Kovalik

ako preparatista, a keď som chodil do druhej triedy už som mal 18 rokov. V nemocnici si ma veľmi vážili. V 16-tich rokoch nebol som taký bláznivý chlapec ako ostatní, bol som vždy veľmi vážny. Už v tých časoch sa obracali v nemocnici na mňa ako na poradcu. Keď som dovŕšil 18 rokov, vo februári bol odvod, tak som musel narukovať.

Ešte keď som bol gymnazista stala sa mi taká príhoda. Čistil som žabykláčom jablko, krájal ho a jedol. Príbehla ku mne slúžka a chcela ma buchnúť po hlave, no ja som inštinktívne zdvihol ruky nad hlavu, v jednej jablko a v druhej žabykláč a ona ako sa zahнала, sa žabykláčom pichla do ruky. Začala tiecť krv a ona nariekala a vrieskala, že som ju ja pichol. Pár krokov od kuchyne bola obedovárňa, kde mali práve za hostá kaplána, volal sa Zachar. Vybehol von a hneď mi vylepil z jednej i z druhej strany zaucho, skoro som padol na zem. To bol jeho súd. Na túto nespravodlivosť som veru nikdy nezabudol. Veľmi ťažko mi to padlo, lebo som dostal ako úplne nevinný. V tom momente som skutočne cítil že som sirota, že sa má nemá kto zastať. I keď som sa tam cítil ako doma, táto nespravodlivosť ma veľmi zasiahla. Po niekoľkých rokoch som znovu toho kaplána stretol na Piargu kde už bol farárom. Znovu som mu pripomenul túto príhodu a som mu povedal: „Pán farár, len jednu vec som nezabudol, tie dve zaucha, ktoré ste mi celkom nespravodlivo dali, nepýtali ste sa, ako sa to stalo, nevyšetrovali ste, len ste vybehli, videli ste krv a hneď ste ma odsúdili.“

Z druhého ročníka, kedy bolo narukovanie, som dostal ministerským povolením vysvedčenie. Čiže, keď som narukoval, mal som len dva ročníky učiteľského ústavu. Takýchto študentov nás za Rakúsko-Uhorska považovali za vojakov dobrovoľníkov. Odklady nedávali. Narukoval som do Levíc, ale tam už boli 14 z Levíc, tak som musel narukovať do Nitry. Z Nitry nás zase všetkých za 2 – 3 dni zaviezli do Bratislavy do Požoňu do Hurbanových kasární na výcvik. Už sa nepamätám kde som to chodil, tuším smerom ku Patrónke. Za Patrónkou bola strelnica. Aj Hilbokou sme chodili na strelnicu, smerom na Brno. Tu sme chodili na svinské pole. Pešo to bolo veru dosť ďaleko, tam sme chodili 4 gardy na 3 mesiace výcviku. Boli sme 13-timi Honvédami. Honvédi sú rodoobranci, za Rakúsko-Uhorska boli spoločníci, lebo mali nemecké velenie a Honvédi zase Maďarské. Honvédi sa považovali

za čisto maďarské vojsko na obranu Maďarska.

Po výcviku nás zase odviezli za Dunaj do Šopronu v Maďarsku. Tam boli 14-ti Honvédi Nitranskí, 13-ti Bratislavskí, 15-ti Trenčianski a Dunajskí, čiže na dôstojníckej škole sme boli zo štyroch útvarov. Bola tam prísna disciplína. Kufrík musel stať presne na centimetre pod posteľou, šaty poukladané pekne v pravom uhle na polici nad posteľou. Keď prišla vizita a bolo niečo inak ako malo byť, hneď sme museli ísť na nástup a boli sme potrestaní. Na koberci sme museli vykefovať kocky kefou, aby ich bolo vidno prekrížované na koberci. To nás už tak prísne brali v čase mieru. A tak isto pri výcviku na poli.

Ja som veru videl, že to veru takto nevydržím, tak som chcel ochorieť, aby som sa vykrútil. Nuž tak som sa hlásil za chorého. Zaviezli ma do nemocnice na vyšetrenie. Ja som hovoril, že ma bolí chrbát, že nevládzem, že sa necítim dobre. Vyhováral som sa na nachladnutie a na všetko možné. Lekár prikázal ošetrovateľovi aby mi odmeral teplotu. Ten mi pichol pod pazuchu teplomer, a ja zrejme od veľkého strachu, že mi nič nebolo, som vytiahol na 37.2 C. Tak ma rýchlo šupli do nemocnice do postele a začali mi dávať studené obklady na nohu, na ktorú som sa tiež vyhovoral. Merávali mi aj teplotu, na ja som vždy nafúkal na teplomer, aby som vytiahol na 37.2 C. Lekár mi potom navrhol že ma alebo odvelí k môjmu útvaru do Nitry, k 14-tim Honvédom, alebo vypíše z dôstojníckej školy. Ja som sa dal vypísať, lebo som naozaj nevládal.

Takže ma vysekíroval, to sa volalo rekurestrácia, čiže ma neprepustili z vojny domov, ale ma vysekírovali ako vojaka v službe bez zbrane do kancelárie. Vtedy boli tuším tri klasifikácie. A-klasifikácia so zbraňou na fronte, B-klasifikácia so zbraňou za frontom a C-klasifikácia so zbraňou vnútri. Takže som potom v Nitre robil službu v kanceláriách.

Tam som sa potom dočítal, že je ministerské nariadenie že vojaka učiteľa, ktorý je v C-klasifikácii možno prepustiť do civilnej služby, nakoľko učiteľov chýbalo. Tak som sa toho rýchlo chytil a včítal som kde je voľné učiteľské miesto. Bol som vtedy ešte len reparatista z vysvedčením z druhej triedy. Vypátral som, že na Antole bola fara, kde bol predseda školskej stolice a v Iliji bola katolícka cirkevná škola. Vybral som sa za farárom do Antola, kde som ho poprosil, či by mi nedal nejaký papier, že ma prijal do Iliji za učiteľa. Vystavili mi potvrdenie, že školská stolica v Iliji prehlasuje, že XZ je v Iliji

zvolený za učiteľa. S tým papierom som utekal do Nitry. Toto všetko som robil bez súhlasu mojich veliteľov, iba mojich spolubývajúcich som poprosil aby ma neprezradili. Mávali sme každé ráno nástupy a niekedy nás prišli volať na izbu. Ak by volali mňa nech len povedia, že som práve odišiel.

Tak som sa šťastný vrátil nazad s papierom, že čo mi už môžu urobiť, aj tak už pôjdem domov. No počas mojej neprítomnosti ma hľadali niekoľko krát, a keď som sa vrátil mi moji spolubývajúci vraveli, že sa musím dostaviť na výsluch. Nuž čo sa dalo robiť, musel som ísť hneď ráno na výsluch. Tam hneď otázky – „Načo ste tu?“ „Ponížene prosím – po maďarsky – som vykázaný sem na výsluch.“ „Načo a prečo ste tu?“ „No pretože v služobnej dobe som nebol v kasárni na mieste.“ „Áno, tak tí druhí pracujú a Ty lozíš po meste po kaviarňach.“ A hneď mi dali týždňový trest tuším na noc po službe do basy. Ja som síce mal hneď ísť odovzdať tú žiadosť, ale na noc som musel chodiť spať do basy. To som veru tie noci vôbec nespával. Ale potom ma predsa prepustili a tak som išiel od 1. februára 1918 na Ilju učiť.

Potom bol zas pre vojakov a reparatistov študentov na učiteľskom ústave mesačný kurz na ktorý som chodil ešte v rámci môjho pôsobiska na Ilji. Po kurze som zložil skúšku z tretieho ročníka a tak som už mal v 1918 na jar ukončený tretí ročník.

Koncom júna zrušili maďarský zákon na základe ktorého som bol prepustený z vojny a tak som musel znovu narukovať do Nitry. Tam nás zase odveľovali kde bolo treba. Vtedy nastúpili so mnou do Nitry ešte dvaja učelia, jeden bol z Ipelských Šiach a druhý bol z Ľubovca. Už ani neviem ako sa volali. Každé ráno sme mali nástup a tam vždy potrebovali niekoľkých na rôzne výpomoc. Jedno ráno sa pýtali, že kto chce ísť na výpomoc k pohraničným policajtom do Žiliny. Tak sme sa pozreli na seba a naraz sme sa prihlásili. Práve tam potrebovali troch. To boli civilní policajti, nie vojenski. Kasáreň sa nachádzala uprostred mesta. Tam sme potom vykonávali vojenskú službu až do konca vojny. Videli sme Hlinku, ako v 1918 roku cestoval do Turčianskeho Martina, kde bola potom 30. októbra vyhlásená Martinská deklarácia. Tam všetci národovci odsúhlasili pripojenie Československej republiky. Vtedy sme videli vojakov ako sa vracali vo veľkom neporiadku z frontu. Išli domov. A my, čo sme boli verní služobníci, my sme tam ešte

zostávali, hoci sme videli ako sa to všetko rozpadáva. Ja som bol veľký poctivec a bojko a nechcel som odísť bez úradného povolenia. Tí moji kamaráti ma však nahovárali aby sme odišli. Tak sme sa hlásili u nášho veliteľa. Ten nám však vravel: „Viete, ja vám ani nezakazujem, ani neodporúčam odísť, lebo by sme mohli prísť do nepríjemností. Nemáme tu ešte nijaký rozkaz.“ My sme však videli, ako sa to všetko rozpadávalo a aj nemeckí vojaci sa vyberali smerom na Moravu do Poľska. Tak sme sa rozhodli ísť domov.

Tak som sa zase vrátil do Štiavnice, kde inde ako do nemocnice do mojej rezidencie pod komínom. Tak som tam bol ešte október, november, kým sa pomery ustálili a potom som znovu išiel učiť na Ilju. Tuším to bolo od nového roku 1919. Ale ešte stále som nemal ukončenú školu. Mal som len štvrtý ročník. Škola ešte stále fungovala v Banskej Štiavnici a to s maďarskými učiteľmi. Vtedy tam ešte nemali českých učiteľov. V Leviciach už boli českí profesori, lebo maďarských už odstavili, no v Štiavnici sa maďari ešte držali. Tak som tam išiel na pohovor, či by som nemohol súkromne študovať a potom ukončiť štvrtý ročník súkromnou skúškou. Súhlasili, no potreboval som na to ministerské povolenie. Keďže vtedy ešte v novej Československej republike ministrov nemali, tak skom prešiel hranicu pri Ipelských Šahách do Budapešti na ministerstvo, kde som dostal povolenie na súkromnú skúšku. Nazad som sa vracal cez Lučenec, kde už boli českí regioníci. Takto som šťastne prišiel na učiteľský ústav. I keď už bola republika, skúšky som ešte skladal po maďarsky. Z piateho ročníka bola triedna skúška a potom bola maturita. Na učiteľskom ústave sme mali triedne skúšky a potom sme mali diplomovku. S tým povolením som chodil ešte na ústave na prednášky a 26. februára som zložil triedne skúšky a zákonom 1. marca som dostal maďarský diplom, s maďarskou korunou, čiže 1. marca som už bol hotový učiteľ. Učil som ďalej na Ilji do konca školského roku 1919 – 1920. Potom som si už hľadal riadne učiteľské miesto, lebo Ilijský učiteľ bol v ruskom zajatí a jeho miesto sa nemohlo obsadiť. Na základe inzerátu som sa uchádzal o miesto učiteľa v Sebechleboch, kde nemali učiteľa.

Ešte v roku 1919 keď som mal v Ilji diplom, som išiel koncom mája do Levíc. Tam už boli českí profesori a tak študentov v Štiavnici rozpustili, lebo tam nemali českých profesorov a školu zavreli. V Leviciach študenti dochodili

Antony Kovalik

školský rok 1918-1919, a ja tak isto, i keď som po slovensky nevedel, ani kde sa píše tvrdé Y či mäkké I, teda môj pravopis za nič nestál. No predsa i keď som mal diplom som tam išiel aby som ho obhájil po slovensky.

Keď som tam prišiel, nastal bolševický vpád Maďarska od Ipelských Šiah. Maďarskí vojaci už striehli pri Ipelských Šahoch len napadnúť republiku. Vtedy som bol v Leviciach a po prepade maďarskí vojaci došli hore až po Levice a obsadili Levice. Kanóny búchali a trieskali čoraz bližšie. Celé Levice evakuovali a jeden večer aj nás študentov s batohami, aj českých profesorov naložili do vlaku. Z učiteľského ústavu sme išli pekne v dvojstupe s batohom, s huslami, atď. Kto čo mal akú batožinu. My, čo sme mali dlhšie nohy sme išli popredku a zozadu dupali za nami mladší, hádzali za nami kamene a pokrikovali: „Idete smrdľaví Češi, smrdľaví Češi utekáte?“ Na stanicu sme došli večer a na vlak sme čakali do skorého rána. Tuším do štvrtej či piatej hodiny. Bol to veľmi dlhý vlak, a tak sme došli do Nových Baní, tam sme vysadli a nocovali v škole.

Na druhý deň dostal riaditeľ správu, že vraj bolševici boli zahnaní za hranice a my sa môžeme vrátiť späť do ústavu. No to bola len vojenská leť. Po návrate do Levíc nám ešte aj dali obed, no predtým ako sme sa stihli do neho pustiť prišiel k nám profesor s novinou, že bolševici sú blízko Levíc, že nikto nesmie opustiť budovu. No ja som mal všetky veci v ústave a keďže ešte pri bráne nestála stráž tak som potajomky odišiel. Najprv som išiel do Repických, ktorí ma prijali ako rodinu a u ktorých som už bol parkrát na návšteve. Odrazu sa ozvali kanóny. Repickovci mali aj podnájomníka, ktorý zrazu vbehol do kuchyne aby sa skrýl pred strelbou pod stôl. Strelba sa ozývala čoraz bližšie a keďže som bol mladý a zvedavý vyšiel som von a videl som ako po poliach prišli s puškami. Medzi bolševikmi bolo aj veľa Levičanov. Na vlastné uši som počul ako sa lúčili s rodinou a išli ďalej do mesta obsadzovať Levice.

Večer bola na námestí veľká reč a červená zástava sa niesla na obecnom dome. To sa však Levičanom nepáčilo, lebo oni čakali Maďarov nie Internacionál. Nuž nosili Maďarskú zástavu a komunisti len na to nič. Z Maďarskej sa smejú, odhodili ju a vytiahli hore červenú. Keďže mala to byť slávna reč, zo zvedavosti som išiel na námestie, aby som si ju vypočul. Ako tak počúvam túto komunistickú reč v húfe ľudí za mnou stáli takí dvaja a

ukazovali si ma jeden druhému. Zrazu ma jeden oslovil: „Ty nie si Čech.“ „To si vyprosím že si dovoľíte ma považovať za Čecha,“ ja na to. No hneď som odišiel lebo ma prepadol veľký strach. Vrátil som sa domov k Repickovským, tam som prespal a na druhý deň som išiel do ústavu po batožinu a ostatné veci ktoré som doniesol k Repickovcom. Podľa toho ako sa vyvinie situácia, lebo vtedy už bolševici obsadili Levice a išli hore na Pohronie a keď obsadia Banskú Štiavnicu, by som išiel domov do Štiavnice.

Tak ako som túto batožinu vliekol z ústavu, pristavil ma zrazu jeden bolševik: „Kde idete? Odkiaľ idete?“ pýta sa. „Z ústavu.“ Hovorím. „A kde idete?“ On zasa. „Tu mám rodinu, idem k nim“, ja na to. To sa mu však nelúbilo. „No,“ hovorím, „ak neveríte, tak nech sa páči, podte so mnou, nie je to ďaleko.“ A on na to: „Nie ja pôjdem sa vami, ale vy pôjdete so mnou.“ A hybaj do kasárne do basy. Tam som bol niekoľko hodín a špekuloval som čo robiť. Poslal som po jednom Repickému lístok aby prišiel za mňa intervenovať, aby ma čím skorej vyšetrili. Repický potom prišiel do tej kasárne a potvrdil im že som jeho rodina a žiadal ich aby ma rýchlo vyšetrili a pustili k nim domov. Po dvoch, troch hodinách som musel ísť aj s batožinou na mestský dom k veliteľovi. Ako tak idem po schodoch, lebo veliteľ bol na prvom poschodí, zrazu počujem „Servus Toni“ To bol syn môjho tútora Pišta Neketi. Keď som mu porozprával moje útrapy hovorí, „Nič sa neboj, nič sa neboj, nič sa ti nestane.“ Išiel hore so mnou, salutuje veliteľovi a hovorí: „Súdruh veliteľ, ja za tohto človeka ručím.“ A ten veliteľ ukáže na mňa a pýta sa. „Kto ste, čo ste a prečo Vás sem dovliekli?“ Na to ja hovorím: „Bol som v učiteľskom ústave kde som si zobral svoju batožinu a išiel som ku svojej rodine Repických, po ceste ma pristavil súdruh vojak a tak som teda tu.“

koniec pásky